

POSTANOWIENIE

7 sierpnia 2023 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Tomasz Szanciło

na posiedzeniu niejawnym 7 sierpnia 2023 r. w Izbie Cywilnej w Warszawie
w sprawie z powództwa W.P.

przeciwko J.J.

o zobowiązanie do złożenia oświadczenia woli, ewentualnie o zapłatę,

na skutek skargi kasacyjnej W.P.

od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie

z 8 czerwca 2022 r., I ACa 1327/21,

1. **odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
2. **zasądza od W.P. na rzecz J.J. kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego – wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia następnego po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanemu (jego pełnomocnikowi) odpisu postanowienia do dnia zapłaty;**
3. **przyznaje adw. Ł.Z. od Skarbu Państwa – Sądu Apelacyjnego w Krakowie kwotę 2.700 zł (dwa tysiące siedemset złotych), w tym należny podatek VAT, tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powódce z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną powódki W.P. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 8 czerwca 2022 r. Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W judykaturze już wielokrotnie wypowiedziano się na temat charakteru skargi kasacyjnej (zob. np. postanowienia SN: z 13 czerwca 2018 r., II CSK 71/18; z 15 kwietnia 2021 r., I CSK 43/21; z 25 sierpnia 2021 r., II CSK 216/21). Wskazano m.in., że skarga kasacyjna została ukształtowana w przepisach kodeksu postępowania cywilnego jako nadzwyczajny środek zaskarżenia, nakierowany na ochronę interesu publicznego przez zapewnienie rozwoju prawa, jednolitości orzecznictwa oraz prawidłowej wykładni, a także w celu usunięcia z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu dotkniętym nieważnością lub oczywiście wadliwych, nie zaś jako ogólnie dostępny środek zaskarżenia orzeczeń umożliwiający rozpoznanie sprawy w kolejnej instancji sądowej.

Koniecznej selekcji skarg pod kątem realizacji tego celu służy instytucja tzw. przedsądu, ustanowiona w art. 398⁹ k.p.c., w ramach której Sąd Najwyższy dokonuje wstępnej oceny skargi kasacyjnej. Ten etap postępowania przed Sądem Najwyższym jest ograniczony – co należy podkreślić – wyłącznie do zbadania przesłanek przewidzianych w art. 398⁹ § 1 pkt 1-4 k.p.c., nie zaś merytorycznej oceny skargi kasacyjnej. W razie spełnienia co najmniej jednej z tych przesłanek, przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest usprawiedliwione.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłance uregulowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. Przesłanka ta nie została jednak spełniona.

W tym kontekście Sąd Najwyższy wskazuje, że skarga kasacyjna stanowi nadzwyczajny środek zaskarżenia. Jego rozpoznanie nie ma charakteru postępowania w ramach trzeciej instancji. Służy realizacji konstytucyjnych i ustawowych zadań Sądu Najwyższego, wśród których pozostają przede wszystkim nadzór nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania (art. 183 ust. 1 Konstytucji RP). Zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. z 2023 r. poz. 1093) jego obowiązki obejmują zapewnienie jednolitości orzecznictwa i rozstrzyganie zagadnień prawnych. Tym właśnie celom wypada podporządkować także rozstrzyganie skarg kasacyjnych.

Istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotąd w orzecznictwie, którego rozstrzygnięcie może przyczynić się do rozwoju prawa. Odwołanie się do tej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wymaga – jak wynika z orzecznictwa Sądu Najwyższego – sformułowania tego zagadnienia z przytoczeniem wiążących się z nim konkretnych przepisów prawnych oraz przedstawienia argumentów świadczących o rozbieżnych ocenach prawnych (zob. np. postanowienia SN: z 7 czerwca 2005 r., V CSK 3/05; z 25 maja 2021 r., II CSK 96/21). Ponadto, w judykaturze Sądu Najwyższego utrwalił się pogląd, że wskazanie przyczyny określonej w powołanym przepisie nakłada na skarżącego obowiązek przedstawienia zagadnienia o charakterze abstrakcyjnym wraz z argumentami prowadzącymi do rozbieżnych ocen prawnych, wykazania, że nie zostało ono rozstrzygnięte w dotychczasowym orzecznictwie, a wyjaśnienie go ma znaczenie nie tylko dla rozstrzygnięcia tej konkretnej sprawy, ale także innych podobnych spraw, przyczyniając się do rozwoju prawa. Nie może mieć charakteru kazuistycznego i służyć uzyskaniu przez skarżącego odpowiedzi odnośnie do kwalifikacji prawnej szczegółowych elementów podstawy faktycznej zaskarżonego orzeczenia (zob. m.in. postanowienia SN: z 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151; z 30 kwietnia 2015 r., V CSK 598/14; z 15 kwietnia

2021 r., I CSK 720/20). Występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego w zasadzie powinno spełniać wymagania stawiane zapytaniu przedstawianego przez sąd drugiej instancji w razie powstania poważnych wątpliwości (art. 390 § 1 k.p.c.), których nie można rozwiązać za pomocą powszechnie przyjętych reguł wykładni prawa (zob. np. postanowienia SN: z 24 października 2012 r., I PK 129/12; z 8 maja 2015 r., III CZP 16/15, Biul. SN 2015, nr 5). Zagadnienie to nie może być przy tym pozorne, czyli m.in. nie może stanowić próby obejścia dokonanych przez sądy ustaleń faktycznych i oceny dowodów (art. 398³ § 3 i art. 398¹³ § 2 k.p.c.).

Występowania istotnego zagadnienia prawnego skarżąca upatruje w konieczności udzielenia odpowiedzi na pytanie: „Czy zgodne z prawem działanie obdarowanego w postaci skierowania przez niego wniosku egzekucyjnego przeciwko darczyńcy nie stanowi rażącej niewdzięczności w rozumieniu art. 888 § 1 w zw. z art. 898 § 1 k.c., nawet jeśli skutkiem tego darczyńca popada w niedostatek?”.

Skarżąca nie sformułowała żadnego zagadnienia prawnego w formule wyżej przedstawionej, jej wywód nie zawiera istotnej argumentacji prawnej. W istocie wskazane zagadnienie prawne jest pytaniem o trafność stanowiska Sądu Apelacyjnego wyrażonego w związku z rozstrzygnięciem tej konkretnej sprawy i polemiką z tym stanowiskiem, związaną z zastosowaniem konkretnych przepisów prawa (a nie problemem związanym z istotnością zagadnienia prawnego).

W świetle powyższego należy uznać, że nie stanowi zagadnienia prawnego stwierdzenie o potrzebie dokonania oceny prawnej w określonym zakresie w sytuacji, gdy skarżący nie przedstawił argumentów, które świadczyłyby o możliwych rozbieżnościach interpretacyjnych, innych niż ocena, którą przyjął Sąd drugiej instancji. To samo dotyczy sytuacji, gdy skarżąca nie wykazała elementu „istotności” ani „nowości”, ograniczając się do przedstawienia argumentacji stanowiącej w istocie polemikę ze stanowiskiem Sądów *meriti*. W niniejszej sprawie ograniczono się bowiem do zgłoszenia wątpliwości, które w istocie stanowią pozór występowania w sprawie zagadnienia prawnego.

Ponadto powódka zbudowała nadmiernie kazuistyczne pytanie. Zgodnie z art. 398¹³ § 2 k.p.c. Sąd Najwyższy jest związany ustalonym w sprawie stanem faktycznym, wobec czego przesłanki przedsądu określone w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. muszą opierać się na tym stanie faktycznym. Sformułowane pytanie nie odpowiada wymaganiom tego przepisu, gdyż nie jest to zagadnienie prawne, lecz próba uzyskania odpowiedzi, jak Sąd Apelacyjny powinien rozstrzygnąć niniejszą sprawę w tych konkretnych, szczególnych okolicznościach faktycznych wskazanych przez stronę. Wskazać trzeba, że nie da się na tak sformułowane zagadnienie prawne odpowiedzieć abstrakcyjnie, zatem nie uzasadnia ono przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, a odpowiedź twierdząca albo przecząca wynika dopiero z kontekstu konkretnej sprawy.

Zgodnie ze stanowiskiem reprezentowanym przez Sąd Najwyższy nie każdy spór czy przejaw zachowania sprzecznego z wolą darczyńcy uzasadnia twierdzenie o dopuszczeniu się rażącej niewdzięczności przez obdarowanego. W orzecznictwie przyjmuje się, że podstawie tej nie odpowiadają krzywdy wyrządzone darczyńcy nieumyślnie, w sposób niezamierzony, a także nawet umyślnie wówczas, gdy chodzi o nieprzekraczające granic zwykłych konfliktów życia rodzinnego, podyktowane emocjami wypowiedzi czy gesty, które są przejawem zwykłych konfliktów rodzinnych, spowodowanego przez obie jego strony, a tym bardziej sprowokowane przez darczyńcę (zob. np. wyrok SN z 15 czerwca 2010 r., II CSK 68/10; postanowienia SN: z 10 kwietnia 2019 r., IV CSK 421/18; z 9 maja 2019 r., III CSK 315/18). Ocena może być odmienna wówczas, gdy umyślne, ale niemające samodzielnie cech rażącej niewdzięczności zachowania obdarowanego są istotnie skumulowane w taki sposób, iż ich łączne występowanie i nasilenie może być uznane za wykraczające poza powyżej wskazane ramy. Wówczas może również chodzić o zachowania, które stanowią pozorny przejaw aktów stosowania prawa, jednak ich istota zmierza jedynie do pokrzywdzenia darczyńcy. Dla wykazania jednak takiego ich charakteru nie wystarczy subiektywna ocena tego ostatniego oraz twierdzenie, że były to akty realizowane ze znacznym nasileniem złej woli, ani fakt, iż zainicjowane przez obdarowanego postępowania sądowe lub inne okazały się bezpodstawne. Przy ocenie rażącej niewdzięczności istotne znaczenie powinno mieć nie tylko zachowanie obdarowanego, lecz także

zachowanie darczyńcy po wykonaniu darowizny. Zachowanie darczyńcy może być istotne w szczególności wtedy, gdy darczyńca prowokuje obdarowanego do określonych działań, które stanowią następnie podstawę odwołania darowizny (zob. np. orzeczenie SN z 2 marca 1948 r., C 42/48; wyrok SN z 19 listopada 2020 r., II CSK 57/19). W każdym przypadku ocena powinna być zindywidualizowana, jej podstawę stanowią szczegółowe okoliczności faktyczne konkretnej sprawy i to na sądzie spoczywa jej dokonanie z uwzględnieniem tego, czy obdarowany swoim zachowaniem w stosunku do darczyńcy rzeczywiście wypełnił przesłankę rażącej niewdzięczności (wyrok SN z 17 czerwca 2021 r., I CSKP 68/21).

Z całokształtu natomiast okoliczności faktycznych sprawy, którymi Sąd Najwyższy jest związany, jednoznacznie wynika, że po stronie samej powódki nie było chęci jakiegokolwiek kontaktu z córką, pomimo że pozwana taki kontakt chciała nawiązać. Nie należy także pomijać faktu, że pozwana pomagała w opiece nad swoją babcią, czym niewątpliwie odciążała powódkę z jej obowiązków. Ponadto wyraźnie wynika z ustaleń poczynionych przez Sąd drugiej instancji, że od 2010 r. zachowanie powódki względem córki i wnuczki stało się agresywne, a próby nawiązania właściwych kontaktów w latach 2010-2018 podejmowane przez pozwaną nie doprowadziły do poprawy stosunków. Kontakt zaś pomiędzy stronami przez adwokatów wynikał z faktu, że pomiędzy stronami toczyły się liczne postępowania, przy czym sprawa o zapłatę o sygn. I C 1861/10 została zainicjowana przez samą powódkę.

Z powyższego wynika, że istotnie relacje pomiędzy stronami nie są dobre, jednakże winę za taki stan rzeczy ponoszą niewątpliwie obie strony konfliktu. Bez znaczenia nie pozostaje także fakt, że spór pomiędzy stronami skutkuje licznymi postępowaniami sądowymi. Powódka była zatem uprawniona do wszczęcia – na podstawie uzyskanego tytułu wykonawczego – postępowania egzekucyjnego, fakt ten stanowi naturalną konsekwencję wygranej w procesie sądowym. Nie wynika zatem z okoliczności faktycznych, aby działania podejmowane przez powódkę były niezgodne z prawem, nie naruszają one w żaden sposób także dóbr osobistych powódki, która ma przecież także prawo do przedstawienia w każdym z postępowania swojego stanowiska. Nie można zatem uznać, że podejmowane, w ramach prawa, czynności przez pozwaną stanowią o rażącej niewdzięczności.

Z powyższych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej pozwanego do rozpoznania, nie znajdując też okoliczności, które w ramach przedsądu jest obowiązany brać pod uwagę z urzędu.

O kosztach postępowania kasacyjnego Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 391 § 1 w zw. z art. 398²¹ k.p.c. w zw. z § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm.).

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym orzeczono na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 ww. rozporządzenia, pomijając § 8 pkt 6 w zw. z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (Dz.U. z 2019 r. poz. 18), przy uwzględnieniu wyroków Trybunału Konstytucyjnego: z 23 kwietnia 2020 r., SK 66/19, z 20 grudnia 2022 r., SK 78/21, i z 20 kwietnia 2023 r., SK 53/22. Analiza statusu adwokatów i radców prawnych oraz ich roli w postępowaniu, w którym występują jako podmioty powołane i zobowiązane do zastępstwa prawnego, prowadzi do uznania, że różnicowanie ich wynagrodzenia, tj. obniżenie pełnomocnikom z urzędu wynagrodzenia, które otrzymaliby, gdyby występowali w sprawie jako pełnomocnicy z wyboru, nie ma konstytucyjnego uzasadnienia.

M.M.

r.g.

